

ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

JUSTIFICATION OF THE MODEL ON FORMING THE FUTURE EDUCATORS' READINESS TO BENEVOLENCE FORMATION IN SENIOR PRESCHOOL-AGED CHILDREN

У статті аналізуються концептуальні засади створення моделі підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку. Модель виступає як аналогія і є проміжною ланкою між висунутими теоретичними положеннями та їх перевіркою в реальному педагогічному процесі. Спроектована модель має такі структурні компоненти: мету, компоненти, рівні сформованості, педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей 5–7 років. У моделі також визначено форми, методи і засоби формування досліджуваного явища. Результатом реалізації розробленої моделі є готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: моделювання, модель підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, структура моделі, компоненти досліджуваного явища, рівні сформованості, педагогічні умови.

В статье анализируются концептуальные основы создания модели подготовки будущих воспитателей к формированию доброты у детей старшего дошкольного возраста. Модель выступает как аналог и является промежуточным звеном между выдвинутыми теоретическими положениями и их проверкой в реальном педагогическом процессе. Спроектированная модель имеет следующие структурные компоненты: цель, компоненты, уровни сформированности, педагогические условия подготовки будущих воспитателей к формированию доброты у

детей 5–7 лет. В модели также определены формы, методы и средства формирования изучаемого явления. Результатом реализации разработанной модели является готовность будущих воспитателей к формированию доброты у детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: моделирование, модель подготовки будущих воспитателей к формированию доброты у детей старшего дошкольного возраста, структура модели, компоненты исследуемого явления, уровни сформированности, педагогические условия.

The article analyzes the conceptual principles to a model elaboration for forming the readiness of future educators for the formation of benevolence in senior preschool-aged children. The model acts as an analogy. It is an intermediate link between the proposed theoretical principles and their testing in the real pedagogical process. The designed model has the following structural components: a purpose, components, levels of formation, pedagogical conditions for forming the readiness of future educators for the benevolence formation in 5-7 years old children. The model also defines the forms, methods and means of forming the researched phenomenon. The implementation result of the elaborated model is the readiness of future educators to the benevolence formation in children of the senior preschool age.

Key words: modeling, a model for the readiness formation in future educators for the formation of benevolence in senior preschool-aged children, the structure of the model, the components of the researched phenomenon, levels of formation, pedagogical conditions.

УДК 372.211.24

Доманюк О.М.,
аспірант, асистент
кафедри теорії і методики
дошкільної та початкової освіти
Кременецької обласної гуманітарно-
педагогічної академії
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Актуальним завданням закладів дошкільної освіти України є формування гуманної особистості, здатної до доброзичливих учинків. Формування доброзичливості набуває вагомості, адже вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Провідну роль у зазначеному процесі відіграє вихователь – значущий дорослий, який повинен володіти фаховими, культурними і здоров'язбережувальними знаннями, відповідати євроінтеграційному процесу українського суспільства, творчо розв'язувати конфлікти, брати на себе роль лідерів і вести за собою [7, с. 4].

Розвиток освітньої системи сучасної України потребує ефективних форм, методів та засобів підготовки майбутніх фахівців та формування у них здатності не лише використовувати здобуті знання в професійній діяльності, а й постійно їх

поповнювати, оновлювати, орієнтуватися в зростаючих інформаційних потоках.

Виявлений на констатувальному етапі дослідження стан готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку свідчить про його невідповідність соціальним запитам та сучасним вимогам до освіти. Експериментальні дані дають підстави констатувати необхідність удосконалення процесу підготовки, який забезпечив би конкурентоспроможність майбутніх вихователів, їхню готовність до означеної діяльності на ринку праці. Це зумовило необхідність створення моделі підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогорні в психолого-педагогічних дослідженнях метод моделювання використовується активно. Саме він

дає змогу створювати ефективні умови для реалізації нового підходу до організації певної діяльності. Науковцями (Б. Бірюков, А. Лапунов, В. Налімов, І. Новиков, В. Штофф) наголошено, що розробка моделі є одним із важливих шляхів підвищення якості професійної підготовки фахівця. Метод моделювання широко описаний в працях Ю. Галагузової, В. Безрукова, В. Кушнір. Визначення поняття «модель» дають С. Архангельський, А. Ашероф, В. Беспалько, С. Вітвицька, Н. Кузьміна, В. Шило та ін. Проблема педагогічного моделювання знайшла відображення в роботах І. Буланова, В. Михеєва, В. Шило, Є. Яковлева та ін.

Аналізуючи наукові дослідження останніх років, звертаємо увагу, що науковцями розроблені: модель формування готовності майбутніх педагогів до впровадження інноваційних технологій навчання дітей старшого дошкільного віку (М. Лах), модель формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (О. Листопад), структурно-функціональна модель формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (Т. Швець), модель реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (О. Попович), модель підготовки майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в дошкільному навчальному закладі (А. Циплюк).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на актуальність проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти, все ж відзначаємо, що науковцями не приділено достатньої уваги питанню готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

Метою статті є обґрунтування моделі підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. З метою цілісного осмислення структури і змісту названого процесу розкриємо зміст поняття «модель».

У педагогіці є значна кількість трактувань цього терміну. Зокрема, Ю. Тарський визначає модель як об'єкт, що заміняє оригінал і відбиває найважливіші риси та властивості оригіналу для даного дослідження, даної мети дослідження за обраної системи гіпотез [9, с. 44].

Цінною для нашого дослідження є думка О. Савченко, яка наголошує, що моделювання – це метод дослідження об'єктів на їхніх моделях-аналогах; побудова і вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ і тих, що спеціально сконструйовані; у навчанні моделі розуміють як зміст, що треба засвоїти, як засіб засвоєння [8].

В. Ляпунова зазначає, що під моделлю в педа-

гогіці розуміють створену або вибрану дослідником систему, що відтворює для мети пізнання характеристики (компоненти, елементи, властивості, параметри) досліджуваного об'єкта і внаслідок цього перебуває з ним у такому відношенні заміщення або подібності, що її дослідження є опосередкованим способом отримання знань про цей об'єкт, інформації про нього і допускає його експериментальну перевірку [4, с. 230].

Розглядаючи використання методу моделювання, В. Штофф звертає увагу на те, що модель повинна допомагати встановлювати, яким чином деякі сторони явища впливають на інші сторони або на явище в цілому. Якщо побудовано правильну модель, то ці питання можна з'ясувати під час проведення дослідів за моделлю. Хоча, як зазначає вчений, основні характеристики об'єкта, що досліджується, залишаються незмінними [10].

Аналізуючи сутність та функції моделювання як методу теорії пізнання, С. Мартиненко узагальнила вимоги, які потрібно враховувати в розробці теоретичної моделі системи підготовки майбутніх педагогів:

- модель повинна відображати цілісність процесу і взаємозв'язок основних функцій діагностичної діяльності;
- відповідати реальним властивостям структурних елементів змодельованої системи;
- повинна мати відтворювальний характер, за яким стає можливою її експериментальна перевірка [5, с. 118].

Опираючись на думки фахівців, у нашому дослідженні будемо дотримуватися такого визначення: модель – це умовний аналог певного процесу або явища, що відтворює в символічній формі його типові риси.

Модель підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку розроблено нами з позицій особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, які забезпечують розвиток особистості студента та уможливають його всебічну реалізацію на основі конкретних здібностей, нахилів, інтересів, особистісних цінностей.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми фахової підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, аналізу результатів констатувального етапу експериментальної роботи ми побудували модель підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, яку розглядаємо як цілісну систему із взаємозалежними, функціонально значущими елементами. Спроектована нами модель забезпечує цілісне бачення процесу формування досліджуваного явища в освітньому середовищі закладу вищої освіти і має такі блоки: цільовий, процесуальний і результативний.

Цільовий блок моделі визначається метою та завданнями підготовки майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти на формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

Метою підготовки є сформована готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку. Визначення сформульованої в такому вигляді мети обумовлювалось специфікою заявленої теми дисертаційної роботи та тим, що результатом підготовки майбутніх педагогів до певної діяльності (в нашому дослідженні це формування доброзичливості у дітей 5–7 років) є сформованість у них професійної готовності до її виконання.

Конкретизуючи мету, ми виділили такі завдання:

- отримання сукупності знань і вироблення вмінь щодо формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку;
- формування внутрішньої позитивної мотивації, спрямованої на формування доброзичливості у собі та у дітей старшого дошкільного віку;
- формування навичок ефективного застосування форм, методів та засобів формування доброзичливості в майбутній професійній діяльності; аналізу й самоаналізу її результатів.

Мета та завдання підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку служить підґрунтям для визначення інших елементів моделі.

Наступний блок моделі – *процесуальний*. Він розкривається нами через компоненти, рівні сформованості, педагогічні умови, форми, методи та засоби підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку.

У структурі готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування у дітей 5–7 років доброзичливого ставлення до однолітків нами визначені такі компоненти: когнітивний, особистісно-мотиваційний, діяльнісний. Структурні компоненти органічно взаємопов'язані, взаємовпливають і взаємозумовлюють один одного. Кожен компонент конкретизується відповідними критерієм та показниками.

Когнітивний компонент об'єднує загальнопрофесійні та спеціальні знання про мету, форми й методи, які необхідні для формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку. Підготовка майбутніх вихователів до формування досліджуваного явища полягає в закономірному оволодінні студентами теоретичними знаннями та їх застосуванні на практиці.

Особистісно-мотиваційний компонент готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування доброзичливості у дітей 5–7 років ми визначили системоутворюючим, що пов'язане з необхідністю врахування особистісного ставлення та мотивів, які спонукають студен-

тів оволодівати основами майбутньої професійної діяльності, свідомо ставитися до освітньої роботи з дітьми, проявляти пізнавальну активність.

Діяльнісний компонент вважаємо доцільним розкрити з позиції компетентнісного підходу в професійній освіті, адже на часі перехід від знанневої парадигми, орієнтованої на передачу певної суми знань, до компетентнісно-діяльнісної, що спрямована на формування потреби в постійному поповненні й оновленні знань, виробленні та вдосконаленні навичок і вмінь професійної діяльності [6]. Саме система педагогічних умінь, необхідних для організації освітньої роботи з формування у дітей старшого дошкільного віку доброзичливості, включається нами в діяльнісний компонент готовності.

Таким чином, готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку оцінюється за вищезазначеними компонентами, а також рівнями сформованості готовності (оптимальним, середнім, несталим, несформованим).

Оптимальний рівень готовності характеризується глибокими та усвідомленими знаннями майбутніх педагогів про зміст доброзичливості у дітей 5–7 років, чіткою особистісною спрямованістю та майстерним володінням методикою її формування у старших дошкільників.

Середній рівень притаманний студентам з відносно повними, чіткими знаннями про зміст доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, зі сформованою особистісною спрямованістю та достатнім рівнем володіння методикою формування зазначеної якості.

Несталий рівень готовності констатує поверхневі знання про зміст доброзичливості у старших дошкільників, ситуативну спрямованість та часткове володіння методикою її формування.

Елементарний рівень готовності до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку характеризується відсутністю знань про зміст доброзичливості, несформованою особистісною спрямованістю та методикою її формування у дітей 5–7 років.

Ефективність підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, на нашу думку, залежить від дотримання певних педагогічних умов:

- систематичне збагачення, поглиблення та уточнення знань студентів про форми та методи формування у дітей старшого дошкільного віку доброзичливості та її роль у взаєминах з однолітками;
- формування у майбутніх вихователів мотиваційних установок на організацію доброзичливих взаємин в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти;
- володіння методикою формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку, забез-

печення взаємодії суб'єктів освітнього процесу в органічній єдності теоретико-пізнавальної і практико-впроваджувальної діяльності.

Педагогічні умови реалізуються через відповідні форми, методи і засоби. Особливу увагу, на нашу думку, слід приділити студентам з несталим та несформованим рівнями готовності. Тому нами визначено загальні та диференційовані форми роботи.

1. Загальні:

а) когнітивний компонент:

– науково-дослідницька робота студентів (написання рефератів, індивідуальних науково-дослідницьких завдань, підготовка до семінарських, практичних, лабораторних занять тощо);

– консультаційний центр для студентів «Зростимо доброзичливу особистість»;

– ворк-шопи «Як посіяти доброзичливість?», «Звідки починається добро?»;

б) особистісно-мотиваційний компонент:

– тренінги «Добро починається з тебе», «Доброзичливий педагог – доброзичливі діти»;

– волонтерство (заходи «Чужих дітей не буває», «День спонтанного вияву доброти», «Добрий Ангел на тиждень» тощо);

– позааудиторне спілкування (консультації, екскурсії, походи, розваги);

в) діяльнісний компонент:

– консультаційно-просвітницький центр у ЗДО «Виховуємо доброзичливу особистість»;

– педагогічна практика (проведення занять, свят і розваг, проведення тренінгових ігор та вправ тощо);

– майстер-класи «Ранок добрих зустрічей», «Говоримо з дітьми про добро».

2. Диференційовані:

а) когнітивний компонент:

– проблемні лекції «Як знайти добро в собі», «Чи кожна людина може бути доброзичливою?», «В чому проявляється добро?»

– індивідуальні консультації;

– науковий гурток «Сіємо добро»;

– спецкурс «Технології формування гуманних якостей дітей дошкільного віку»;

б) особистісно-мотиваційний компонент:

– тренінги «Як ми сприймаємо себе?», «Дорога до себе як педагога», «Доброзичлива комунікативність», «Разом творимо добро».

– ведення щоденників самопізнання;

– складання програми самовдосконалення;

– організація спільної діяльності студентів і викладача;

в) діяльнісний компонент:

– професійні проби «Добрі зустрічі в п'ятницю»;

– педагогічні змагання; смартмоб.

Результативний блок передбачає очікуваний результат реалізації моделі. В нашому дослідженні це сформована готовність майбутнього вихователя до формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку.

Висновки. Таким чином, на основі теоретичних і практичних досліджень розроблено модель підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку. Основою моделі є мета, яка за необхідних педагогічних умов, форм, методів та засобів дасть змогу забезпечити певний рівень готовності майбутнього вихователя до формування досліджуваного явища. Результатом реалізації розробленої моделі є сформована готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку. Вважаємо, що в перспективі варто продовжити дослідження щодо вдосконалення технології впровадження моделі в освітній простір закладів вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балаєва К.С. Підготовки майбутніх вихователів до застосування інноваційних технологій у практичній діяльності. Науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Освітній простір України). Івано-Франківськ. 2014. Вип. 3. С. 25–30.

2. Батароев К.Б. Аналогии и модели в познании. Новосибирск: Наука, 1981. 320 с.

3. Козак Л.В. Структурно-компонентна модель підготовки майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності. Педагогічний процес: теорія і практика. К.: ВП «Едельвейс». 2013. Вип. 2. С. 98–110.

4. Ляпунова В.А. Підготовка вихователів до формування толерантності у дітей дошкільного віку: монографія. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. 364 с.

5. Мартиненко С.М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. К., 2009. 476 с.

6. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці: монографія / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова та ін.; за заг. ред. І.І. Загарницької. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 310 с.

7. Половіна О. Педагог для дошкільника: хто він?. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2018. № 1. С. 4–9.

8. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студ. пед. ф-тів. К.: Генеза, 2002. 368 с.

9. Тарский Ю.И. Методология моделирования в контексте исследования образовательных систем. Мат. регион. науч.-практ. конф. «Моделирование социально-педагогических систем». URL: <http://pspu.ru/sci-model-tarski.shtml>

10. Штофф В.А. Моделирование в философии. М.: Политиздат, 1976. 112 с.